
BURTLIČI

Novatorisms parasti ir autora prerogātīva. Tulkotājs ir tas, kuru autors ņem pie rokas un ved sev līdzī. Tulkotājam jāprot iet vienā gaitā un vienā ātrumā ar autoru.

Un tu taču vari izvēlēties patīkamāko veidu, ar ko aizpildīt lielā un zvērīgā Laika kabatas.

Tev Laika starpbrīžos ir jāpelna maize, kad Laiks guļ: varbūt tu esi muzikants, varbūt burtlicis, varbūt burtu licējs – tu tādējādi bēdz. Tu īsti nemāki dzīvot, tev kaut kas ir laupīts, vienam dzimtene un mīlestība, otram tikai dzimtene, trešajam tikai mīlestība. Vienmēr kaut kā trūkst.

Un tu sāc likt burtus, jo tie nepieviļ, ja vien pats nekļūdie. Sākumā burti varbūt pretojas, pēc tam iegulst rokā, galvā, prātā, sirdī. Tu atrodi vismagāko, visgrūtāko uzdevumu, kas dzied korī ar tavu dzīvi, un liec viņus, šos ķieģeļus, burtus, vārdus.

Mēs esam darbarūķi. Mūsu nabaga pirksti dilst. Mūsu nabaga smadzenes smilkst – no tās slodzes, ko nepazīst lasītājs. Mēs gribētu redzēt saullēktu, kad ceļamies, un mēs gribētu redzēt rietu, kad esam mierīgi un skatāmies pa logu, beiguši dienas darbu.

Cik liels un biedējošs uzdevums – atbilst gan tiem, kuri sauc savus brīnišķos atklājumus svaigos un negantos vārdos, gan tiem, kuri vairs neatbild.

Mēs, kamēr dzīvi, vēl mēģinām. Citi, kamēr dzīvi, vēl vērtē.

Profesionāls tulkotājs ir nolādēts ar to, ka galvenā viņa amata prasme ir – iejusties, spilgti iztēloties, ļoti satraukties, redzēt notiekošo acu priekšā, atstāt to savā galvā un netikt no tā vaļā. Un vienmēr spēt atmodināt sevī jebko, turklāt ne kalkulējoši un prātīgi kā skatuves strādniekam, bet karsti kā Harijam Liepiņam.

Akkungs, cik šis ir tulkotājiem raksturīgi!! Pasaki kādam, viņš neticēs, ka, lasot grāmatu vai skatoties filmu, notiek šī dīvainā dublāža sevī. Pēc “Svešinieku mierinājuma” iztulkošanas es NEAPZINĀTI atkārtāju Venēcijas epizodi dzīvē, un kas man ticēs! Atkārtāju: riskējot ar dzīvību! Es visu saozu un sajūtu, un tas ir mūsu profesijas īpatnējais lāsts!

Nelaime tā, ka pastāv vairākas latviešu valodas. Literārā. Sarunvaloda. Un tā pūristiskā valoda, kurā, pēc daudzu domām, tulkotājam būtu jāpārceļ, piemēram, spāņu vai angļu teksti, pilni ar lamuvārdiem. Tā šķīstā valoda, kurā it kā būtu jātulko citu valodu nešķīstības, tad būtu pilnīgi izdomāta.

12

Nu – ko darīt? Izlikties, ka tādas – sociāli apzīmogotas – sarunvalodas nav? Ka sirmi skolotāji lieto tādu pašu sarunvalodu kā hormonu plosīti jaunuļi ar svešu valodu ietekmēm (masīvi, no kino un visa cita) – vai kā, sargi Dievs, cietumnieki un bandīti? Ko darīt tulkotājam? Turpināt kultivēt mākslīgo valodu, kurā viens recidīvisks lamāsies “sasperjods!”?

Man zem nagiem tulkojama tik laba grāmata – par nāvi un tulkošanu.

Labi, ka tulkotājiem vēl ļauts rīkoties ar valodu tā, kā iecerējis autors. Ko padarīsi tulkotājiem. Tiem vis nevar kā tajā filmā, kur santehniķis aizslēdza balerīnām tualeti.

Tulkotāju māja vācu mazpilsētā. Paskatieties, iedami pastaigāties: šīs iesvētību kleitas humpalu bodē izskatās akurāt tā, it kā eņģelis nupat būtu izsprucis no tām un aizlidojis tepat blakus uz kapiem.

Kopš manas pēdējās uzturēšanās šeit (pirms gadiem trim četriem) centrā ir uzstādītas ģipša cilvēku skulptūras dabiskā augumā, no tām es jau nedēļu trūkstos līdz žagām, bet šorīt tām visām ir Ukrainas karodziņi rokā (vai pielīmēti pie vēdera), jo vakarā notiks brīvdabas sarīkojums Ukrainas atbalstam. Mīļi.

Šitie draņķīgi pārtulkotie krimiķi. Tu, cilvēks, pirms miega gribi palasīt zviedru kriminālromānu, kas pārtulkots latviski un piedevām reklāmiski izkunktēts par ļoti labu. Un tu smagi aplauzies, jo ieraugi, cik drausmīgi nabadzīga, tizla un vienmuļa ir zviedru valoda, kurā nav ne sinonīmu, ne idiomu un vispār ir tikai *Google translate* repertuārs. Kā viņi sazinās tik noplicinātā valodā?!

Tur visi runā ar sakostiem zobiem (nevis caur zobiem) kā Grēta, bet tas netraucē policistiem katrā lappusē pa pieci lāgi būt “draudzīgiem”, jo zviedru valodā acīmredzot nepastāv vārds “laipns”. Neviens tikpat kā nekad neiet, nesteidzas, neskrien, un aizmirsīsim par lavīšanas, tipināšanu, lāčošanu, šļūkšanu un citām novirzēm, jo visi tikai DODAS. Es dodos. Viņš dodas. Man jādodas. Aizdevās. Ne vien katrā lappusē – pat katrā rindkopā tik dodas un dodas. Piedevām bez mērķa – vienkārši dodas.

Leksikas nabadzība liedz romāna varoņiem aizvērt acis – vai aizmiegt tās, ja gadījums smagāks un emocionālāks. Šajā tulkojumā cilvēks aizspiež sev acis kā liķim.

Romāna ritumā laipa (kas patiesībā ir steķi) jau pārvēršas par “estakādi” un Ričardsa par Rikardsu. Taču ļaunāk ir tas, ka līdzās, teiksim, Annai un vietniekvārdam “viņa”

negaidīti parādās rēgainā “sieviete”, kura piepeši iejaucas personu darbībā un šādi spokojas ne vienā tulkojumā vien. *Ženščina! Die Frau!* Latviski tā nesaka, uz pārceltuves nenomaina īpašvārdu vai vietniekvārdu pret “sievieti”.

Nemaz nerunāsim par neveiklajiem, samocītajiem teikumiem bez mazākā mājiena par loģisko uzsvaru vai tamlīdzīgiem neizdibināmiem, sen aizmirstiem fenomeniem.

Katrā no draņķīgiem tulkojumiem beidzot kausā ieplunkšķ pēdējais piliens un iecietības vadzis lūst. Šajā gadījumā tas bija policists, kurš “tupus stāv aiz mašīnas”. Nuja, stāvēt jau var pat guļus.

Kur tādi rodas.

Ar šo es vēlējos paust savas dziļās bažas par to, ka valoda iet bojā mūsu acu priekšā. Ja man būtu tik daudz laika, lai pierakstītu un uzrādītu visas aplamības tulkojumos un plašsaziņas līdzekļos, es to darītu – un pierakstītu nevis nevainīgas aplamības un kļūdas, kuras gadās katram, KATRAM. Bet gan skaidru liecību par to, ka cilvēki, kuriem latviešu valoda ir dzimtā, šo valodu vairs nejūt. Pārzina tikai vienu gaudenu, nokrejotu, liesu valodas slāni. Piedodiet, bet valoda lēni mirst, tas ir acīmredzams. Un tas ir šausmīgi un sāpīgi.

Ik pa brīdim kaut kas TV dzirdēts vai tīmeklī lasīts norauj jumtu. Jaunākais ir “atskatīties uz paieto gadu” un “kas kaišs manam augam, vīst nost”.

Labi, kaisšana varbūt ir pareizrakstības vaina, bet cik tālu cilvēka apziņā jau ir sarūsējusi un izirusi dzimtā valoda, ja tajā var “atskatīties uz paieto gadu”?

“Uztaisīju trīs soļus, pacēlos pa eskalatoru” (kāda deputāte).

Protams, svētdienas vakarā atrastos kas labāks, ko darīt, bet es ieeju tviterī un satraucos nevis par divu tautas daļu savstarpējo agresiju un karu, bet gan par latviešu gramatiku. Viens ieraksts, viens komentārs: “Pīlādžus apsēduši simtiem mazputniņi [utt.]” un “Šo kaut kur jānoglabā [jo tik skaists ieraksts]” – ģenitīvs un nominatīvs iet pie velna. Kungi, mans gramatiks ir miris.

Būs jau vien jāsāk pierakstīt visādus “vandālistus”, kā dzirdēju TV. “Līdz šim brīdam.” “Mūsu pārraides viesē.” Vai arī: “Blakus vīramātei sēž ligavaines mamma.” Šitā, brāļi, dzīvodami, neziņāi aiziesim.

Nu, sasodīts, kā var “jautāt palīdzību”? – “Cigaretēs jautāriet pie kases.” – “Pajautāt ceļu.”

Pajautā jūmtam, cik tālu jau aizbraucis.

Vai vārdu “prasīt” un “palūgt” latviešu valodā vairs nav?

Jautāt palīdzību...

Jautāt, vai tu man palīdzēsi. Jautāt kasieri, vai viņa pārdo cigaretes. Prasīt ceļu uz tuvāko pieturu.

Vai jūtat, kā tas jūmts brauc čīkstēdams, brauc lēni, bet neatlaidīgi? Ceru, ka ne neglābjami. Un nav kam... jautāt palīdzību.